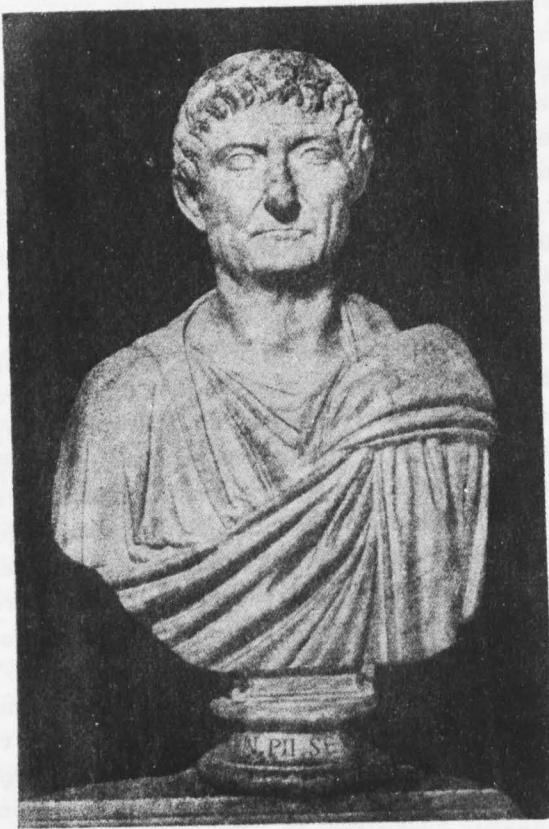

πρὸς τοῦτο τὴν πυρκαϊάν, φοβούμενος μήπως μεταδοθῆ εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀποβῆ γενική. εἰκὼν αὕτη ἀκριβῆς τοῦ ποῦ ἔμελλε νὰ καταστήσῃ ὁ τελευταῖος οὗτος κατὰ τῆς πίστεως διωγμός! Οἱ χριστιανοὶ ἦσαν πολυάριθμοι καὶ ἐν τῷ στρατῷ καὶ καθ' ἑκάστην τοῦ βασιλείου πόλιν. Ὄθεν, ἅμα ἐκδοθέντος τοῦ διατάγματος, γενικὴ ἐπεκράτησαν ἀναρχία· οἱ ἄριστοι ἐκεῖνοι τῶν πολιτῶν βλέποντες ἑαυτοὺς κινδυνεύοντας ἠγαγκάζοντο νὰ κρυβῶσι

Διοκλητιανός (Καπιτωλίων Μουσεῖον)

καὶ τότε ὁ ὄχλος τῶν εἰδωλολατρῶν ἐπιπεσὼν εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν καὶ τὰ κτήματα ἤρρισε λεηλατῶν, κλέπτων καὶ συλλαμβάνων ὡς χριστιανούς πάντας ὅσοι ἤθελον νὰ ἀποκαταστήσωσι τὴν τάξιν. Ἐν αὐτῇ τῇ Νικομηθεΐᾳ ἐξεροράγησαν δύο ἢ τρεῖς πυρκαϊαί, τὰς ὁποίας ὁ μὲν Γαλέριος ἀπέδιδεν εἰς τοὺς χριστιανούς, οἱ δὲ χριστιανοὶ εἰς τὸν Γαλέριον. Καὶ ἐκ τούτου ἦτο πρόδηλον ὅτι τὸ πρῶτον ἐκεῖνο διάταγμα δὲν ἴσχυε νὰ καταπαύσῃ τὴν ἐπελθοῦσαν καθ' ἅπαν τὸ κράτος ταραχὴν. Οἱ χριστιανοί, ἐνόσφ δὲν ἔξωντοῦντο ἀλλ' ἀπλῶς ἀπεστεροῦντο τῶν πολιτικῶν καὶ ἀστικῶν δικαιωμάτων καὶ διεκωλύοντο περὶ τὴν πάνδημον τέλει τῆς λατρείας αὐτῶν, ἀπέβαινον δι' αὐτὸ τοῦτο ἔτι μᾶλλον ἐπικίνδυνοι τῆς ἐπικρατοῦσης πολιτείας ἐχθροί. Ἡ λοιπὸν ἔπρεπε ν' ἀνακληθῶσι τὰ διαταχθέντα ἢ νὰ ἐπιβληθῶσι ποιναὶ ἔτι βαρύτεραι. Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀπέκλιεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὁ Γαλέριος· τρία δὲ ἀλλεπάλληλα θεσπίσματα ἐπέτειναν ἀλληλοδιαδόχως τὰς τιμωρίας δι' ὧν ἤλιπεν ἐπὶ τέ-

λοισ νὰ δαμάσῃ τὴν ἐκκλησίαν. Ἀπὸ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων προῆλθεν εἰς τὴν ἔξοριαν, ἀπὸ τῆς ἔξορίας εἰς τὸν θάνατον, ἀπὸ τοῦ θανάτου εἰς τὰ φοβερότερα βασανιστήρια. Καὶ ἐπληρώθη οὕτω σχεδὸν ἅπαν τὸ κράτος θυμάτων καὶ αἵματος· καὶ χιλιάδες πολλαὶ ἀνδρῶν, γυναικῶν, παιδῶν ἐμαρτύρησαν καρτερικῶς ὑπὲρ τῆς ἀδαμιάστου αὐτῶν πίστεως, καρτερικῶς ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἐκίνησαν τὸν ἔλεον καὶ αὐτῶν τῶν ὀπαδῶν τοῦ ἀρχαίου θρησκευματος καὶ ἐξ ἴγερων πολλαχού τὴν κοινὴν γνώμην κατὰ τῆς ἀνηλεοῦς ἐκεῖνης θηριωδίας. Ἐτι δ' ἔξακολουθοῦντος τοῦ δεινοῦ τούτου κλύδωνος, προῆλθεν εἰς μέσον ὁ μέγας Κωνσταντῖνος.

Μικρὸν μετὰ τὴν ἀνάορσιν αὐτοῦ ὁ Διοκλητιανός εἶχεν ἐννοήσει ὅτι εἷς μόνος αὐτοκράτωρ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν ἐπιτήρησιν ὁλοκλήρου τοῦ ἀχανοῦς ἐκεῖνου κράτους, τὸ ὁποῖον ἔξωθεν μὲν ἀπανταχόθεν σχεδὸν προσεβάλλετο ὑπὸ πολλῶν καὶ ποικίλων πολεμίων, ἔσωθεν δὲ ἀνεσεῖετο ὑπὸ συνεχῶν στάσεων. Ὄθεν ἀπὸ τοῦ τρίτου τῆς

